

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра філософії та релігієзнавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчальної роботи
та рекрутації

доц. Промик Ю.В.

Протокол № 22 від 19.02. 2020 р.

ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, РЕЛІГІЯ

Підготовки бакалаврів спеціальності 035 «Філологія, освітніх програм «Мова і література (англійська). Переклад», «Мова і література (німецька). Переклад», «Мова і література (французька). Переклад»; спеціальності 014 «Середня освіта. Мова і література (англійська)», освітньої програми «Англійська мова»; спеціальності 035 «Філологія», освітньої програми «Прикладна лінгвістика. Переклад і комп'ютерна лінгвістика»

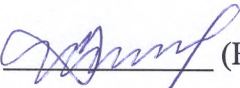
Програма навчальної дисципліни «Людина, суспільство, релігія» підготовки бакалаврів галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 035 «Філологія», освітніх програм «Мова і література (англійська). Переклад», «Мова і література (німецька). Переклад», «Мова і література (французька). Переклад», галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 014 «Середня освіта. Мова і література (англійська)», освітньої програми «Англійська мова», галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 035 «Філологія», освітньої програми «Прикладна лінгвістика. Переклад і комп'ютерна лінгвістика».

Розробник: Борейко Ю. Г., доцент, доктор філософських наук, завідувач кафедри філософії та релігієзнавства

Рецензент: Любчук В. В., доцент, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри загальної і соціальної психології та соціології

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри філософії та релігієзнавства

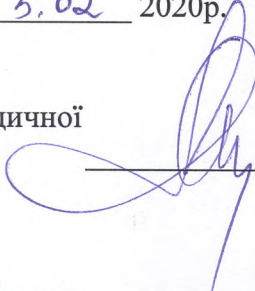
протокол № 8 від 20 січня 2020р.

Завідувач кафедри: (Ю. Г. Борейко)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету історії, політології та національної безпеки

протокол № 3 від 5.02 2020р.

Голова науково-методичної комісії факультету

 (С. Шваб)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Протокол № від _____ 2020р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	03 Гуманітарні науки, 035 «Філологія», «Мова і література (англійська). Переклад», «Мова і література (німецька). Переклад», «Мова і література (французька). Переклад». 01 Освіта/Педагогіка, 014 «Середня освіта. Мова і література (англійська)», «Англійська мова». 03 Гуманітарні науки, 035 «Філологія», «Прикладна лінгвістика. Переклад і комп'ютерна лінгвістика» Бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання 2
		Семестр 4
		Лекції 28 год.
		Практичні (семінарські) 14 год.
		Лабораторні _____ год.
ІНДЗ: немає	Індивідуальні _____ год.	
	Самостійна робота 70 год.	
	Консультації 8 год.	
	Форма контролю: залік	

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Програма навчальної дисципліни «Людина, суспільство, релігія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів. Програма містить 2 змістових модулі: 1) Інститут релігії як компонент соціальної системи, 2) Суспільний та індивідуальний виміри феномена релігії.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є індивідуальний та суспільний вимір розвитку релігії як соціального інституту. Метою викладання курсу є формування системного бачення ролі інституту релігії в сучасному суспільстві, вміння аналізувати вплив релігійного фактора на розвиток соціального життя, розвиток релігійної культури студентів.

Завданнями курсу є осмислення феномена релігії як елемента соціальної системи, аналіз взаємодії церкви з іншими суспільними інститутами, оволодіння знаннями про особливості релігійної соціалізації, ідентичності, специфіку міжрелігійних та міжконфесійних стосунків.

Вивчення курсу «Людина, суспільство, релігія» ґрунтується на міжпредметних зв'язках з філософією, соціологією, політологією, психологією, правознавством.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

- релігія як компонент соціальної системи;
- церква у функціонуванні суспільних інститутів;
- специфіка релігійної соціалізації у сучасному суспільстві;
- релігійна ідентичність та ідентифікація в реаліях сьогодення;
- релігійні практики як складова релігійної культури;

- культура релігійної толерантності;
- соціальна природа релігійних конфліктів та шляхи їх подолання;
- моделі державно-церковних відносин;
- релігійність сучасних віруючих та феномен позацерковності.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Інститут релігії як компонент соціальної системи

Тема 1. Релігія як елемент соціальної системи

Основні підходи до визначення релігії. Компоненти релігії: релігійна свідомість, релігійні дії, релігійні організації. Соціальні форми існування релігії. Соціальні функції релігії: світоглядна, регулятивна, компенсаторна, інтеграційна, комунікативна та інші.

Тема 2. Особливості буття людини, суспільства, релігії

Феномен людини, її сутність та функції в соціумі з погляду релігійних учень. Людина і Космос. Людина і Бог. Богопізнання: проблеми та реалії в інтерпретації релігійної та філософсько-соціологічної думки. Свобода людини та Господній Промисел у соціумі. Сенс буття людини в суспільстві. Релігійність як форма буття релігії в суспільстві.

Тема 3. Релігійні організації у структурі суспільства

Релігія як відносини між людьми. Релігійна спільнота. Інституціоналізація релігії. Загальна характеристика і типи релігійних спільнот. Поняття релігійної організації. Релігійне об'єднання. Релігійна група. Утворення та діяльність релігійних організацій. Громада. Церква і секта: основні відмінності. Принципи побудови релігійних організацій. Функції релігійних організацій. Деномінація. Орден. Монастир. Кастова система як релігійно детермінована система соціальної нерівності. Нові релігійні рухи. Зміна функцій релігійних організацій у процесі розвитку суспільства.

Тема 4. Церква у функціонуванні суспільних інститутів

Взаємодія Церкви і суспільства в галузі освіти. Підготовка кадрів релігійними навчальними закладами. Діяльність недільних шкіл, дитячих освітньо-виховних закладів релігійного спрямування. Державне визнання документів про вищу духовну освіту. Церква і армія. Інститут капеланства. Співпраця держави і церкви у питаннях зміцнення сім'ї та шлюбу. Діяльність церков у пенітенціарній системі.

Тема 5. Моделі державно-церковних відносин

Досвід правових моделей регулювання державно-церковних відносин у міжнародній спільноті. Сепараційна схема державно-церковних відносин. Коопераційна модель взаємин держави та церкви. Радянська модель церковно-державних відносин. Моделі державно-церковних відносин у західних країнах (ФРН, Іспанії, Італії, Греції). Північно-американська модель розуміння принципу свободи совісті державно-церковних відносин. Соціалістичні моделі державно-церковних відносин. Моделі державно-церковних відносин у постсоціалістичних країнах.

Тема 6. Сучасні релігійно-правові системи

Поняття правової системи. Класифікація правових систем світу. Поняття релігійно-традиційного типу правової системи. Основні риси правових систем релігійного типу. Загальна характеристика підтипів релігійно-традиційної правової системи релігійно-общинний, філософсько-традиційний, звичаєво-общинний. Релігійно-національний характер іудейського права. Іудейське право у правовій системі Ізраїлю. Основні ознаки та джерела мусульманського

права. Поняття китайського права і філософсько-моральні джерела його формування. Джерела права сучасної Японії. Національний чинник у формуванні законів і кодексів Японії.

Змістовий модуль 2. Суспільний та індивідуальний виміри феномена релігії

Тема 7. Релігійна соціалізація особистості

Сутність процесу соціалізації. Релігійна соціалізація. Релігійне навернення. Етапи релігійної соціалізації. Первинна релігійна соціалізація. Вторинна релігійна соціалізація. Механізми (агенти) релігійної соціалізації. Релігійна сім'я, релігійна освіта, релігійна громада у процесі релігійної соціалізації особистості. Оцерковлення як форма соціалізації. Моделі релігійної соціалізації. Фактори (детермінанти) релігійної соціалізації особистості.

Тема 8. Релігійна ідентичність як складова релігійної культури

Релігійна свідомість як основа релігійної культури. Поняття релігійної ідентичності. Релігійна належність. Конфесійна ідентичність. Етноконфесійна ідентичність. Особливості конструювання релігійної ідентичності. Релігійна ідентифікація. Ментальні характеристики, символи, ритуали, мова як маркери релігійної ідентифікації. Релігійний стереотип як маркер конфесійної належності.

Тема 9. Релігійні практики як складова соціальних практик

Сутність поняття «релігійні практики». Релігійна діяльність. Релігійний культ. Віруючий індивід і релігійна група як суб'єкти культу. Предмети культу. Засоби культової діяльності. Культові практики. Позакультові практики. Способи культової діяльності. Богослужбова мова. Антропологічні аспекти релігійного досвіду. Релігійні практики як об'єктивація релігійного досвіду. Результати культової діяльності.

Тема 10. Культура толерантності як основа міжконфесійного діалогу

Толерантність як моральний обов'язок особистості. Культура толерантності у поліконфесійному середовищі. Релігійна толерантність. Толерантизація міжконфесійних відносин як основа релігійної культури. Інтолерантність у міжконфесійних відносинах. Взаємодія держави й церкви у забезпеченні потенціалу релігійної толерантності.

Тема 11. Соціальна сутність релігійного конфлікту

Поняття релігійного конфлікту. Міжконфесійні відносини як джерело конфлікту. Конфлікт у сфері релігії як вид соціальних конфліктів. Причини релігійного конфлікту. Зміст і структура релігійного конфлікту. Типологія релігійних конфліктів. Шляхи подолання релігійних конфліктів. Релігійні конфлікти в епоху глобалізації.

Тема 12. Кризові явища в сучасному релігійному житті

Криза традиційної релігійності та церковності. Виникнення нових релігійних рухів як закономірність релігійно-історичного процесу. Еволюція віровчення, культової і позакультової діяльності традиційних конфесій як взаємодія модернізму і фундаменталізму. Глобальні проблеми сучасності в їх богословському та релігійно-етичному осмисленні. Екуменізм як вияв універсалістських тенденцій та пуризм як потяг до збереження культурно-релігійної ідентичності.

Тема 13. Релігійність сучасних віруючих в Україні

Глобалізаційні процеси і проблема релігійної духовності. Релігійність та її вияви в сучасному світі. Релігійний світ у періодичних кризах і відродженнях. Сучасне «релігійне повернення». Традиційні релігії та новітні релігійні рухи. Криза церковності в Україні. Феномен позацерковних віруючих. Шляхи і форми оновлення сучасних християнських церков. Нехристиянські церкви в Україні на сучасному етапі.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	(Семін.)	Конс.	Сам. роб.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Інститут релігії як компонент соціальної системи					
Тема 1. Релігія як елемент соціальної системи	11	4	2		5
Тема 2. Особливості буття людини, суспільства, релігії	9	2		1	6
Тема 3. Релігійні організації у структурі суспільства	9	2	2		5
Тема 4. Церква у функціонуванні суспільних інститутів	10	2	2	1	5
Тема 5. Моделі державно-церковних відносин	9	2		1	6
Тема 6. Сучасні релігійно-правові системи	8	2		1	5
Разом за змістовим модулем	56	14	6	4	32
Змістовий модуль 2. Суспільний та індивідуальний виміри феномена релігії					
Тема 7. Релігійна соціалізація особистості	9	2	2		5
Тема 8. Релігійна ідентичність як складова релігійної культури	8	2		1	5
Тема 9. Релігійні практики як складова соціальних практик	8	2			6
Тема 10. Культура толерантності як основа міжконфесійного діалогу	9	2		1	6
Тема 11. Соціальна сутність релігійного конфлікту	9	2	2		5
Тема 12. Кризові явища в сучасному релігійному житті	10	2	2	1	5
Тема 13. Релігійність сучасних віруючих в Україні	11	2	2	1	6
Разом за змістовим модулем	64	14	8	4	38
Всього годин	120	28	14	8	70

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

№ з/п	Тема	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Інститут релігії як компонент соціальної системи		
1	Тема 1. Релігія як елемент соціальної системи	5

	Загальна декларація прав людини; Декларація про ліквідацію усіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії або переконань	
2	Тема 2. Особливості буття людини, суспільства, релігії	6
3	Тема 3. Релігійні організації у структурі суспільства	5
4	Тема 4. Церква у функціонуванні суспільних інститутів Релігієзнавча і релігійна освіта	5
5	Тема 5. Моделі державно-церковних відносин	6
6	Тема 6. Сучасні релігійно-правові системи	5
Змістовий модуль 2. Суспільний та індивідуальний виміри феномена релігії		
7	Тема 7. Релігійна соціалізація особистості Специфіка соціалізації у різних конфесійних середовищах	5
8	Тема 8. Релігійна ідентичність як складова релігійної культури Ідентичність віруючого як компонент релігійної свідомості	5
9	Тема 9. Релігійні практики як складова соціальних практик Етноконфесійні практики у формуванні релігійної ідентичності	6
10	Тема 10. Культура толерантності як основа міжконфесійного діалогу Шляхи вдосконалення культури релігійної толерантності в Україні	6
11	Тема 11. Соціальна сутність релігійного конфлікту Етнорелігійний фактор у виникненні міжконфесійних конфліктів	5
12	Тема 12. Кризові явища в сучасному релігійному житті	5
13	Тема 13. Релігійність сучасних віруючих в Україні Перспективи формування громадянської релігії в Україні	6
	Разом	70

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Залік проводиться шляхом визначення підсумкової оцінки за 100-бальною шкалою і складається із сумарної кількості балів за поточне оцінювання з відповідних тем (40 балів) і модульні контрольні роботи (60 балів).

Поточний контроль (мах = 40 балів)													Мод. контр. (мах = 60 балів)	Заг. к-ть балів
Модуль 1													Модуль 2	
Змістовий модуль 1													МКР	
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	Т 13	60	100
5		6	6			5				6	6	6		

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на практичних заняттях

Рівні навчальних досягнень	Оцінка (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий	1	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні

(понятійний)		засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними; відповідає на запитання, які потребують відповіді «так» чи «ні»
	2	Студент мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні», може самостійно знайти в підручнику відповідь
	3	Студент намагається аналізувати на основі побутових знань і навичок; виявляє окремі властивості, спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру, за допомогою викладача робить прості розрахунки за готовим алгоритмом
Середній (репродуктивний)	4	Студент володіє початковими знаннями, знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, провести за зразком економічні розрахунки; слабо орієнтується у поняттях, визначеннях, самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі
	5	Студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє сутність предмета, може дати визначення економічних понять, категорій, однак із помилками, впевнено працювати з підручником, самостійно оволодіти частиною навчального матеріалу; робить прості розрахунки за алгоритмом, але висновки не логічні, не послідовні
	6	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, економічні ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою, самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час розв'язування розрахункових завдань за алгоритмом, користуватися додатковими джерелами
Достатній (алгоритмічний-дієвий)	7	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними, вміє наводити свої власні приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати його і правильно оформити, самостійно користуватися додатковими джерелами, правильно використовувати термінологію, скласти прості таблиці, схеми
	8	Знання студента досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює суспільні події в державі і за рубежом, вміє аналізувати, робити висновки до економічних розрахунків; відповідь його повна, логічна, обґрунтована, однак із деякими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і захистити його положення

	9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує економічні знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації, чітко тлумачить економічні поняття, формулювання законів, нормативних документів, може самостійно опрацювати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички
Високий (творчий професійний)	10	Студент володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних умовах, ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності процесів; робить аргументовані висновки, практично оцінює окремі нові факти, явища, процеси, самостійно визначає мету власної діяльності; розв'язує творчі завдання, може сприймати іншу позицію як альтернативну, знає суміжні дисципліни, використовує знання, аналізуючи економічні явища
	11	Студент володіє узагальненими знаннями з предмета, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, уміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, дискусії, круглі столи), спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію, самостійно вивчити матеріал, визначити програму своєї пізнавальної діяльності, знаходити інформацію в газетах, журналах, публікаціях, Інтернеті, мультимедійних програмах тощо, оцінювати економічні явища в суспільстві, виявляє свою життєву позицію
	12	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, використовує широкий арсенал засобів доказів своєї думки, розв'язує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї, виконує науково-дослідну роботу, логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує Інтернет, моделює економічні ситуації в нестандартних умовах

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на модульних контрольних роботах

4 бали – студент може розрізняти об'єкт навчання і відтворити деякі його елементи, мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності.

6 балів – студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має не чіткі уявлення про об'єкт навчання, виявляє здатність елементарно викладати думку, може відтворити кілька термінів, явищ, без зв'язку між ними; повинен вибрати вільний варіант відповіді.

10 балів – студент має початковий рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу; здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача,

повторити за зразком певну дію, описує явища, процеси без пояснень причин; за допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабо орієнтуються в поняттях, має фрагментарні навички в роботі з підручником, самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі, здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу.

16 балів – Студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило, здатен відтворити його з помилками та неточностями, має стійкі навички роботи з текстом підручника, може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює поняття, наводить приклади, знає основні дати, орієнтується в хронології, підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен використовувати наочні матеріали; відповіді непослідовні та нелогічні.

18 балів – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами.

20 балів – студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити окремі власні приклади та підтвердження певних думок, застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; самостійно користується додатковими джерелами; частково контролює власні навчальні дії; правильно використовує термінологію; складає таблиці та схеми.

22 балів – знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв'язку, вміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями.

24 балів – студент вільно володіє навчальним матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; висловлює стандартну аргументацію при оцінці дій, процесів, явищ; чітко тлумачить поняття; здатен до самостійного опрацювання навчального матеріалу.

26 балів – студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

28 балів – студент володіє узагальненими поняттями з предмета, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, вміє знаходити джерело інформації та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них.

30 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Академічне релігієзнавство [Підручник] / За науковою редакцією професора А.Колодного. – К.: Світ Знань, 2000. – 862 с.
2. Агаджанян А., Русселе К. Как и зачем изучать современные религиозные практики? // Религиозные практики в современной России. Сб. статей. – М.: Новое изд-во, 2006. – С. 11-32.
3. Алексеева М. С. Воцерковленность как показатель религиозности // Социологические исследования. – № 9. – 2009. – С. 97-102.
4. Арістова А. В. Релігійні конфлікти в сучасному світі: природа, вияви, шляхи врегулювання: монографія. – К.: НТУ, 2007. – 336.
5. Арістова А. В. Релігійні конфлікти в Україні: вектори впливу на суспільні процеси // Мультиверсум. Філософський альманах / Гол. ред. В. В. Лях. – Вип. 52. – К., 2006. – С. 206-215.
6. Астахова Л. С. Динамика современных религиозных практик в структурах повседневности : автореф. дисс. ... докт. филос. наук. – СПб., 2013. – 39 с.
7. Бабій М. Ю. Міжконфесійні конфлікти у контексті взаємовідносин етноконфесійних ідентичностей // Релігія і нація в суспільному житті України й світу. – К., 2006. – С. 207-218.
8. Безрогов В. Г. Социальное пространство личности. Религиозная социализация и осуществление права на веру в межпоколенных отношениях: XX век и перспектива [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rl-online.ru/articles/4-02/206.html>.
9. Бодак В. Релігія і культура. – Дрогобич, КОЛО, 2005. – 305 с.
10. Бодак В. Культурна соціалізація особистості та роль релігії в її формуванні // Релігія та Соціум. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2010. – № 1(3). – С. 66-71.
11. Борейко Ю. Повсякденність українського православного вірянина. – Луцьк: Вежа-Друк, 2016. – 380 с.
12. Бремон д'Арс Н. де. Религиозные практики во Франции и их изучение // Религиозные практики в современной России : сборник статей. – М. : Новое издательство, 2006. – С. 33–50.
13. Веремчук В. И. Социология религии: Учеб. пособие. / В. И. Веремчук. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2014. – 254 с.
14. Геєць В. М. Інститути соціалізації в Україні та країнах ЄС: тенденції розвитку та ключові відмінності // Український соціум. – 2011. – № 2. – С. 7-34.
15. Докаш В. І. Проблеми соціалізації віруючої особистості в сучасному суспільстві // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Випуск 602-603. Філософія. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. – С. 101-106.
16. Єленський В. Релігійна свобода і національна ідентичність: Україна // Релігійна свобода: свобода релігії і національна ідентичність – світовий досвід та українські проблеми. Науковий щорічник. За заг. ред. д. філос. н. А. Колодного і к. філос. н. М. Бабія. – К., 2002. – С. 14-21.
17. Ємець Н. А. Релігійна соціалізація особистості у сучасному соціокультурному просторі // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. – 2017. – № 2 (10). – С. 29-33.

18. Забияко А. Религиозная идентичность // Религиоведение. Энциклопедический словарь. – М.: Академический Проект, 2006. – 1256 с.
19. Загальна декларація прав людини // Хартія прав людини. – К., 1993. – С. 23-57.
20. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» // Закони України. – Т. 1. – К, 1996. – С. 4-11.
21. Ипатов Л. П. Современные особенности освоения православной традиции // Традиции и инновации в современной России. – М.: РОССПЭН, 2008. – С. 7-67.
22. Колодний А. Феномен релігії: природа, структура, функціональність, тенденції. – К., Світ знань, 1999. – 52 с.
23. Крылов А. Н. Религиозная идентичность. Индивидуальное и коллективное самосознание в постиндустриальном пространстве. – М. : Изд-во НИБ, 2012. – 306 с.
24. Кулагіна Г. Ідентичність як вияв особистості віруючого // Наукові записки. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: Зб. наукових праць. – К., 2004. – № 14. – С. 122-126.
25. Мадей Н. Феномен конфесійної ідентичності в українському суспільстві // Духовність. Культура. Нація. Зб. Наук. статей. Випуск 4. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – С. 158-165.
26. Маринович М. Проблема збереження релігійної ідентичності в умовах відкритого суспільства // Громадянське суспільство як здійснення свободи: центрально-східноєвропейський досвід. – Львів, 1999. – С. 219-224.
27. Папаяні І. В. Феномен релігійної ідентичності в контексті філософсько-релігієзнавчого дискурсу: дис. ... канд. філос. наук. – Донецьк, 2010. – 207 с.
28. Пірен М. Утвердження духовних цінностей громадянського суспільства і релігійна соціалізація особистості // Соціальна психологія. – 2005. – № 6 (14). – С.31-41
29. Релігієзнавчий словник. – К.: Четверта хвиля, 1996. – 392 с.
30. Складорова Т. В. Религиозная социализация: проблемы и направления исследований [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.verav.ru/common/mpublic.php?num=1095>.
31. Суятінова Л. Вплив релігії на процес соціалізації особистості // Соціальна психологія. – 2006. – №1 (15). – С. 84-93.
32. Филипович Л. О. Етнорелігійна ідентичність: визначення і збереження // Українське релігієзнавство. – 2010. – № 56. – С. 228-237.
33. Филипович Л. Етнорелігійні стереотипи та їх функціонування в українському суспільстві // Релігія в контексті соціокультурних трансформацій України. Колективна монографія. – К., 2009. – Українське релігієзнавство. – 2009. – № 50. – С. 160-166.
34. Черниш Н. Й. Ідентичності в сучасній Україні та стратегії їх вивчення // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». – 2011. – № 941. – С. 100-110.
35. Чорноморець Ю. Сучасні проблеми з релігійною ідентичністю: трагедія православ'я. – Режим доступу: risu.org.ua/ua/index/monitoring/society_digest/42544/.
36. Шевченко В. Конфесійна свідомість в системі цінностей цивілізованого світу // Українське релігієзнавство. – К., 2010. – № 56. – С. 46-62.
37. Яроцький П. Міжконфесійна толерантність, правова коректність в інституалізаційно-конфесійних означеннях і стосунках // Релігійна свобода: мас-медіа, школа і церква як суспільні фактори утвердження. Науковий щорічник. – К., 2001. – № 5. – С. 156-160.
38. Яроцький П. Національно-культурна ідентифікація і конфесійна уніфікація як вияв особливостей релігієгенезу // Релігійна свобода: науковий щорічник. № 14. – 2009. – С. 33-39.
39. Элиаде М. Священное и мирское. – М.: Изд-во МГУ, 1994. – 144 с.
40. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис. – М.: Прогресс, 1996. – 344 с.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ:

1. Визначення релігії.
2. Структура релігії.
3. Соціальні функції релігії.
4. Релігійна свідомість.

5. Релігійний досвід.
6. Релігійна віра.
7. Релігійний культ.
8. Релігійні організації.
9. Типи релігійних організацій.
10. Соціальні функції релігії.
11. Сутність поняття «релігійна культура».
12. Міжрелігійний і міжконфесійний діалог.
13. Релігійні норми як вид соціальних норм.
14. Свобода совісті. Свобода релігії. Свобода віросповідання. Свобода церкви.
15. Законодавче забезпечення свободи совісті, релігії та переконань.
16. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації».
17. Міжнародне законодавство про свободу совісті та віросповідання.
18. Поняття сакрального. Сакралізація та її основні ознаки.
19. Поняття світськості. Секуляризація та її складові.
20. Релігійний фундаменталізм і радикалізм.
21. Глобалізаційні процеси і проблема релігійної духовності.
22. Поняття релігійної організації. Релігійне об'єднання. Релігійна група.
23. Утворення та діяльність релігійних організацій.
24. Взаємодія Церкви і суспільства в галузі освіти.
25. Релігійна і світська освіта.
26. Підготовка кадрів релігійними навчальними закладами.
27. Діяльність недільних шкіл, дитячих релігійних освітньо-виховних закладів.
28. Церква і армія. Інститут капеланства.
29. Співпраця держави і церкви у питаннях зміцнення сім'ї та шлюбу.
30. Діяльність церков у пенітенціарній системі.
31. Сутність процесу релігійної соціалізації.
32. Етапи релігійної соціалізації.
33. Рівні релігійної соціалізації.
34. Механізми (агенти) релігійної соціалізації.
35. Оцерковлення як форма соціалізації.
36. Моделі релігійної соціалізації.
37. Фактори (детермінанти) релігійної соціалізації особистості.
38. Релігійна свідомість як основа релігійної культури.
39. Поняття релігійної ідентичності.
40. Конфесійна ідентичність. Етноконфесійна ідентичність.
41. Особливості конструювання релігійної ідентичності.
42. Релігійна ідентифікація. Маркери релігійної ідентифікації.
43. Релігійний стереотип як маркер конфесійної належності.
44. Сутність поняття «релігійні практики».
45. Релігійний культ.
46. Предмети культу. Засоби культової діяльності.
47. Культові практики. Позакультові практики.
48. Способи культової діяльності.
49. Релігійний досвід.
50. Релігійні практики як об'єктивація релігійного досвіду.
51. Толерантність як моральний обов'язок особистості.
52. Культура толерантності у поліконфесійному середовищі.
53. Толерантизація міжконфесійних відносин як основа релігійної культури.
54. Інтолерантність у міжконфесійних відносинах.
55. Поняття релігійного конфлікту.
56. Міжконфесійні відносини як джерело конфлікту.

57. Конфлікт у сфері релігії як вид соціальних конфліктів.
58. Причини релігійного конфлікту.
59. Зміст і структура релігійного конфлікту.
60. Типологія релігійних конфліктів.
61. Шляхи подолання релігійних конфліктів.
62. Релігійні конфлікти в епоху глобалізації.
63. Глобалізаційні процеси і проблема релігійної духовності.
64. Релігійність та її вияви в сучасному світі.
65. Сучасне «релігійне повернення».
66. Традиційні релігії та новітні релігійні рухи.
67. Криза церковності в Україні.
68. Феномен позацерковних віруючих.
69. Шляхи і форми оновлення сучасних християнських церков.
70. Нехристиянські церкви в Україні на сучасному етапі.